

Τα Δάνεια του 1821 ήταν «ευλογία δια τον τόπον»;

Γράφει ο: Σπύρος Αλεξίου

Στην ιστορία της Επανάστασης του 1821 ξεχωριστό κεφάλαιο κατέχουν τα δάνεια που σύναψε η Ελλάδα. Η επίσημη ιστορία περιορίζεται σε αναφορά των δεδομένων με αιχμή την «κακοδιαχείριση» και τελικά κυριαρχεί η αίσθηση του «αναγκαίου κακού». Τα τελευταία χρόνια, τα χρόνια των Μνημονίων, το θέμα αυτό ξανάρθε στο προσκήνιο, η ιδεολογική φόρτιση και η σύνδεση με την επικαιρότητα προφανής!

Η πιο επιθετική γραμμή της αστικής τάξης εκφράζεται από το λεγόμενο «αναθεωρητικό ρεύμα». Το ρεύμα αυτό κορύφωσε την παρέμβασή του για το θέμα των δανείων με το άρθρο των κκ. Ν. Αποστολίδη, τ. καθηγητή ΕΜΠ και Κωνσταντίνου Βελέντζα, μελών της Συμβουλευτικής Επιτροπής της ΕΕΦ (Εταιρεία για τον Ελληνισμό και τον Φιλελληνισμό) που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Καθημερινή» στις 31/03/2020. Λειτουργήσε ως άρθρο – πυξίδα και αναπαράγεται με μικρές παραλλαγές.

Τα δάνεια, σύμφωνα με το άρθρο, όχι μόνο δεν ήταν «ληστρικά» ή «αναγκαίο κακό», αλλά αντίθετα ήταν συμβάσεις με ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους για την Ελλάδα, ουσιαστικά μας έσωσαν, αν ζημιώθηκε κάποιος αυτοί ήταν οι πολίτες - ομολογιούχοι της χώρας (Αγγλία) από την οποία δανειστήκαμε, το πρόβλημα ήταν η κακοδιαχείριση από την Ελληνική κοινωνία:

«Το τελικό συμπέρασμα είναι ότι τα περίφημά δάνεια της Αγγλίας δεν ήταν καθόλου ληστρικά και αυτοί που τα διαπραγματεύθηκαν δεν ήταν ούτε προδότες ούτε ανόητοι, ενώ είχαν τη βοήθεια άξιων φιλελλήνων οικονομικών συμβούλων... τα ίδια τα δάνεια είχαν συναφθεί με πολύ λογικούς όρους, αν λάβουμε υπόψη όλες τις παραμέτρους. Το πρόβλημα δεν ήταν λοιπόν οι όροι τους, αλλά η αδυναμία της χώρας μας πρώτα να τα αξιοποιήσει υπέρ του Αγώνα της και στη συνέχεια να τα εξυπηρετήσει μέσω χρηστής οικονομικής διαχείρισης στα χρόνια που ακολούθησαν... Ακόμη, όμως, και εάν οι Έλληνες είχαν κάνει την καλύτερη δυνατή χρήση των δανείων, η Ιστορία απέδειξε ότι η απελευθέρωση της Ελλάδος χρειάστηκε τη Ναυμαχία στο Ναβαρίνο... Εάν συνυπολογιστούν όλα αυτά, τότε καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι τα εν λόγω

δάνεια ήταν σχεδόν χαριστικά και ότι η βοήθεια και η υποστήριξη που εντέλει έλαβε η Ελλάδα ήταν τότε, όπως είναι και σήμερα, πρωτοφανής στα διεθνή χρονικά. Τη βοήθεια αυτή την οφείλουμε στον φιλελληνισμό, στον θαυμασμό του δυτικού κόσμου προς τον ελληνικό πολιτισμό και την κληρονομιά μας, την οποία ακτινοβολούν διά μέσου των αιώνων τα μάρμαρα της Ακρόπολης των Αθηνών».

Πολιτικά, η άμεση στόχευση βρίσκεται στη φράση «ΟΠΩΣ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ», ως επικεντρώσουμε όμως στην ιστορική διάσταση των συμπερασμάτων.

Τα οικονομικά της Επανάστασης

Τα έσοδα μετά την έναρξη της επανάστασης του 1821 ήσαν πενιχρά και βασιζόντουσαν στις δημόσιες προσόδους από σταφίδα, ελαιόλαδο, δημητριακά, ενοικίαση εθνικών μύλων και γης, τελωνεία, ιχθυοτροφεία κ.λπ. και κυρίως στη λαφυραγωγία. Τα πρώτα χρόνια της Επανάστασης υπήρξαν κάποια έσοδα αλλά στη συνέχεια περιορίστηκαν αφού οι Τούρκοι εξέλιπαν, υπήρχαν λιγότερες στρατιωτικές νίκες και όσα χρήματα ή αγαθά συγκεντρωνόντουσαν τα καρπώνονταν κυρίως ισχυροί οπλαρχηγοί και κοτζαμπάσηδες. Υπήρξαν και ιδιωτικές συνεισφορές εκούσιες τις περισσότερες φορές, αλλά και αναγκαστικές μερικές άλλες. Πάμπλουτοι Έλληνες υπήρχαν, τόσο στο εσωτερικό όσο και στις παροικίες του εξωτερικού, ελάχιστοι/ες προχώρησαν σε πραγματικά γενναίες προσφορές.

Η κατάσταση έγινε τραγική, στο Δημόσιο Ταμείο δεν υπήρχαν τα αναγκαία 18 τάλλαρα για να μεταβεί εκπρόσωπος της κυβέρνησης στην Κεφαλλονιά να συναντήσει τον Byron. Σε αυτές τις συνθήκες παρουσιάζεται αναγκαία η σύναψη δανείων. Υπήρχε άλλος δρόμος; Ο άλλος δρόμος θα ήταν η δήμευση για λόγους Εθνικού συμφέροντος του συνόλου των μεγάλων περιουσιών στο εσωτερικό της χώρας, το ποσό που θα συγκεντρωνόταν θα ήταν πολλαπλάσιο αυτού που τελικά δανείστηκαν οι κυβερνήσεις. Αυτό όμως προϋπέθετε πολύ διαφορετικές κοινωνικές, ιδεολογικές, πολιτικές και διεθνείς συνθήκες και συσχετισμούς που, προφανώς, δεν υπήρχαν το 1821 στην Ελλάδα.

Η αναζήτηση δανείων

Η αναζήτηση δανείων ξεκίνησε από τους πρώτους μήνες: Πρώτοι διαπραγματευτές ορίστηκαν από τον Άρειο Πάγο της Χέρσου Ελλάδος στις 23.11.1821 οι Β. Θεοχάρης, Χ. Δροσινός και Κ. Ολύμπιος, ο τελευταίος των οποίων μετέβη και στο εξωτερικό, για διαπραγμάτευση δανείου 150.000 φλωρινίων πληρωτέων σε πέντε χρόνια, χωρίς αποτέλεσμα.

Ενδεικτική ήταν η περίπτωση του δανείου που διαπραγματεύτηκαν οι Αν. Μεταξάς και Jourdain, ύψους 4 εκατομμυρίων φράγκων, με το Τάγμα των Ιπποτών της Ρόδου. Οι καλοί αυτοί χριστιανοί ζήτησαν ως αντάλλαγμα την κυριαρχία των νησιών Ρόδου, Καρπάθου, Αστυπάλαιας που είχαν παλαιότερα στην κατοχή τους, μέρος των ερημονήσων της δυτικής Πελοποννήσου και προσωρινή κατοχή της Σύρου. Επίσης ζήτησαν να συναφθεί πέραν των 4 εκατομμυρίων και δάνειο άλλων 6 εκατομμυρίων από την Ελληνική Κυβέρνηση, το οποίο θα χρησιμοποιούσε το τάγμα για δική του χρήση(!) Αυτοί οι όροι δεν μπορούσαν φυσικά να γίνουν δεκτοί.

Τα δάνεια από την Αγγλία

Τελικά, η αναζήτηση δανειστών θα οδηγήσει στο Λονδίνο. Το κλίμα ήταν ευνοϊκό. Στην ταραγμένη εκείνη εποχή οι κεφαλαιούχοι είχαν αποφασίσει να καταφύγουν σε ριψοκίνδυνες κινήσεις επειδή δεν έβρισκαν ασφαλείς τοποθετήσεις. Δάνειζαν με υψηλό επιτόκιο σε κράτη ακόμη και μη αναγνωρισμένα, όπως η Βραζιλία, η Κολομβία και η Χιλή, ώστε να έχουν κέρδος. Όπως αναφέρει ο Γ. Ρωμαίος στο βιβλίο «Η Ελλάδα των δανείων και των χρεοκοπιών»: «από το 1822 μέχρι και το 1825, οι Βρετανοί κεφαλαιούχοι είχαν παράσχει δάνεια σε 18 χώρες με τιμή έκδοσης από 56% μέχρι 89% της ονομαστικής αξίας».

Στις 2 Ιουνίου 1823 η Ελληνική κυβέρνηση αναθέτει στους Ι. Ορλάνδο, Γ. Ζαΐμη και Αν. Λουριώτη να μεταβούν στο Λονδίνο και σε συνεργασία με το Φιλελληνικό Κομιτάτο να συνάψουν δάνειο 4.000.000 ισπανικών τάλιρων «καθ' ον κρίνωσι συμφερότερον τρόπον». Η επιτροπή δεν μπορεί να αναχωρήσει, γιατί δεν υπάρχουν χρήματα ούτε για τα έξοδα του ταξιδιού! Τη λύση θα δώσει ο λόρδος Byron. Δανείζει στην κυβέρνηση 4.000 λίρες και έτσι καταφέρνουν να φθάσουν στη βρετανική πρωτεύουσα στις 26 Ιανουαρίου 1824.

Στις 9 Φεβρουαρίου 1824 συνάπτεται το πρώτο δάνειο, ύψους 800.000 λιρών, με τους οίκους Loughiman, O' Brion και Ellice Co, διάρκειας 36 ετών, από το οποίο η Ελλάδα θα λάμβανε μόνο το 59%, δηλαδή 472.000 λίρες. Και από το ποσό αυτό, παρακρατήθηκαν προκαταβολικά τόκοι δύο ετών ύψους 80.000 λιρών, άλλες 16.000 ως διετή χρεολύσια, 28.900 λίρες πηγαίνουν στον διακανονισμό που επέβαλε η αγορά πολεμοφοδίων και 3.200 λίρες ως προμήθεια συν κάποια άλλα έξοδα, που έχουν ως αποτέλεσμα να ξεκαθαριστούν για την Ελλάδα μόλις 298.700 .

Λίγους μόνο μήνες αργότερα, στις 31 Ιουλίου 1824, το Βουλευτικό αποφασίζει να συνάψει δεύτερο δάνειο, ύψους 15 εκατομμυρίων τάλιρων. Η αντιπροσωπεία υπό τους Ι. Ορλάνδο, Αν. Λουριώτη και Γ. Σπανιολάκη αυτήν τη φορά θα μεταβεί στο Παρίσι και το Λονδίνο προς αναζήτηση χρηματοδότησης. Θα τύχουν «προθύμου υποδοχής εν αμφοτέραις ταύταις ταις αγορές». Φυσικά, θα προτιμηθούν οι τραπεζίτες του Λονδίνου.

Το δεύτερο ομολογιακό δάνειο υπογράφεται στις 7 Φεβρουαρίου 1825, με τους τραπεζίτες Ellice, Hobhouse, Burdett και αδελφούς Ricard και ανερχόταν σε 2 εκατομμύρια αγγλικές χρυσές λίρες. Η Ελλάδα θα λάμβανε το 55% της ονομαστικής αξίας του εν λόγω ποσού, δηλαδή 1.100.000 λίρες. Παρακρατήθηκαν, όμως, 496.220 λίρες για τόκους δύο ετών και άλλες 220.000 για χρεολύσιο ενός έτους. Η προμήθεια των αδελφών Ricard ήταν 64.000, ενώ η εξαγορά των ομολογιών άλλες 212.220 λίρες. Εν τέλει από τα 2 εκατομμύρια θα ξεκαθαριστούν για την Ελλάδα μόλις... 232.558 λίρες – δηλαδή λιγότερα χρήματα και από το πρώτο δάνειο που ήταν ονομαστικής αξίας 800.000!

Στην Επιτροπή που διαπραγματεύτηκε το δεύτερο δάνειο είχε αντικατασταθεί ο Γ. Ζαΐμης. Είχε αντισταθεί στη σκανδαλώδη διαδικασία του πρώτου δανείου, γεγονός που τον έφερε σε σύγκρουση με τον Ορλάνδο. Στη στιχομυθία, που ο ίδιος ο Ορλάνδος διασώζει, ο Ζαΐμης ζητά «να τους μουντζώσωμεν και να φύγωμεν». «Και πως θα κινηθεί ο στόλος», ρωτά ο Ορλάνδος. «Με τα χρήματα των караβοκυραιών κι αν δεν θέλουν τους τα βγάζουν με το ζόρι οι νησιώτες» απάντησε ο Ζαΐμης. Φυσικά αποπέμφθηκε από την Επιτροπή. Ο Ορλάνδος ήταν γαμπρός των Κουντουριωταίων...

Να σχολιάσουμε τον ισχυρισμό περί... «χαριστικών δανείων» σε συνδυασμό με τα στοιχεία που παραθέτει ο Γ. Ρωμαίος: Το επαχθέστερο δάνειο, μεταξύ 18 χωρών, είχε δοθεί με ονομαστική αξία 56%. Η Ελλάδα έσπασε το φράγμα και δανείστηκε με 55%! Πρέπει να είναι κανείς πολύ αφελής για να πιστέψει πως οι τραπεζίτες της Αγγλίας δάνεισαν εκατομμύρια χρυσές λίρες, επειδή λάτρευαν τον Φειδία και τον Ικτίνο!

Αντίθετα, είναι πολύ «λογικοί», φυσικά με τη λογική των κεφαλαιούχων, οι επαχθείς όροι των δανείων. Δάνειζαν την υποτυπώδη επαναστατική κυβέρνηση ενός μικρού έθνους που αγωνιζόταν ενάντια σε μια αυτοκρατορία! Φυσικά, είχαν πάρει εγγυήσεις: Το σύνολο των «Εθνικών γαιών», των αλυκών, των ιχθυοτροφείων και των Τελωνείων. Πριν ακόμα απελευθερωθεί η Ελλάδα είχε υποθηκεύσει το μέλλον της και είχε χρεωθεί με ένα τρομερό χρέος.

Σε γράμμα του προς τον Γ. Κουντουριώτη, στις 12 Φλεβάρη 1825, ο Αδ. Κοραΐς γράφει: «Το δάνειο το γενόμενον από το Αγγλικόν έθνος, δεν πρέπει να το στοχάζεστε πολλά μεγάλην ευεργεσίαν. Και εις αυτόν τον διάβολον ήθελαν μετά χαράς να δανείσουν αργύρια, αν ο διάβολος είχε να τους ασφαλίσει με ενέχυρα!» Την ίδια εποχή, με υπόδειξη του Καποδίστρια, ο Σπ. Βάλβης γράφει από το Λιβόρνο στην κυβέρνηση επιστολή με την οποία προτείνει δάνειο από τη Γερμανία με πολύ καλύτερους όρους. Αγνοήθηκε πλήρως. Η επιλογή της Αγγλίας ήταν πολιτική επιλογή.

Επιβεβαιώνεται αυτή η εκτίμηση από το πολιτικό (και κυριολεκτικό) έγκλημα στην περίπτωση του Ι. Βαρβάκη: Την ίδια περίοδο, τον Μάη του 1824, ο βαθύπλουτος Ψαριανός κατεβαίνει στην Ελλάδα σε ηλικία 80 ετών και προτείνει στην κυβέρνηση να χαρίσει αυτός την αμύθητη περιουσία του στη Ελλάδα, ώστε να μην χρειαστεί δανεισμός. Ευθύς θα χαρακτηριστεί «ύποπτος», θα εκδιωχθεί και θα κλειστεί από τους Άγγλους στο Λοιμοκαθατήριο της Ζακύνθου, όπου θα πεθάνει σε λίγες μέρες. Η απίστευτη αυτή ιστορία αποσιωπάται, φυσικά.

Πού πήγαν τα λεφτά;

Ακόμα και με τέτοιους όρους, θα μπορούσαν τα χρήματα που ξεκαθαρίστηκαν να οδηγήσουν στην απελευθέρωση της Ελλάδας με τις δικές της δυνάμεις. Ας δούμε τι έφτασε στην Ελλάδα, εξαιρετικά ενδιαφέρουσες πληροφορίες καταγράφονται στο «Ιστορικό σκιαγράφημα της ελληνικής επανάστασης» του Αμερικάνου γιατρού και αγωνιστή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων Samuel Gridley Howe: Από το πρώτο δάνειο φαγώθηκαν περίπου 26.000 χρυσές λίρες σε «μεσιτείας». Επιπλέον, μόνο ο Ορλάνδος πήρε 5.900 λίρες που, υποτίθεται, χρωστούσε το κράτος στη γυναίκα του(!) ενώ μαζί με τον Λουριώτη πήραν και άλλες 5.045 λίρες για «ατομικά έξοδα»!

Το κύριο μέρος του ποσού (λιγότερο από το 1/3) που έφτασε στην Ελλάδα μας λέει ο Ν. Σπηλιάδης πού πήγε: «Τώρα η φατρία του Μαυροκορδάτου θα έχει να σκορπίσει τα του δανείου χρήματα και το κακόν θα γίνη μέγα και πολύ διότι ο εμφύλιος πόλεμος θα διαρκέση...». Υπερβάλλει ο Σπηλιάδης; Δεν χρειάζεται η παράθεση συγκεκριμένων παραδειγμάτων που τον επιβεβαιώνουν, αρκούν οι εξόχως αποκαλυπτικές οι τοποθετήσεις των κυβερνητικών στελεχών:

Γράφει ο υπαρχηγός του Αγγλικού κόμματος, Σπ. Τρικούπης στις 3 Απρίλη 1824: «Εκτός των εξωτερικών εχθρών αποκτήσαμε και εσωτερικούς, τους αντάρτας της Διοικήσεως. Τα Δάνεια λοιπόν θέλει να νικήσωμεν κι αυτούς και άλλους θέλει φέρωσιν εις μετάνοιαν»! Απαντά, στις 24 Μάη 1824 ο Ορλάδος από το Λονδίνο, σε ένα διάλειμμα του ξεκοκαλίσματος των 5.045 λιρών: «Αν η Διοίκησης ενίκησε τους αποστάτας αυτούς (σ.σ. τον Κολοκοτρώνη κι άλλους καπεταναίους) και δεν τους έκρινε να τους θανατώση δια να παστρεύση την Ελλάδα από τέτοιες βρώμαις, τότε η Ευρώπη ήθελε στοχασθή ότι η Ελληνική Διοίκησις δεν είναι διοίκησις» Στη συνέχεια... μαλακώνει και προτρέπει τη Διοίκηση να μην τους σκοτώσει όλους αλλά με τα χρήματα των δανείων να τους αντικαταστήσει με «Ιταλούς οφικιάλους» (αξιωματικούς)! Όπως θα δούμε, η Διοίκηση ενστερνίστηκε την άποψή του, αλλά προτιμήθηκαν Άγγλοι πράκτορες για... «οφικιάλοι».

Αν θεωρούμε σκανδαλώδεις τους όρους και τη διαχείριση του πρώτου δανείου, αυτό που συνέβη με το δεύτερο ξεπερνά κάθε φαντασία: Από τα 2.000.000 χρυσές λίρες τυπικά έμειναν 1.100.000, ουσιαστικά ξεκαθαρίστηκαν 232.558 και στην Ελλάδα έφτασαν 33.713 σε χρήμα και 65.986 σε εφόδια. Είναι προς διερεύνηση αν στην παγκόσμια ιστορία υπάρχει αντίστοιχο παράδειγμα!

Γράφει ο Howe: «Περισσότερα από 12 εκατομμύρια δολάρια (σ.σ. η αναλογία λίρας δολαρίου ήταν περίπου 1 προς 6) ζητήθηκαν κι η Ελλάδα επιβαρύνθηκε με ένα τρομερό χρέος που το 1/5 από αυτά θα την έκανε ανεξάρτητη». Οι κ.κ. Ρικάρντ και Ράλλης πήραν 64.000 λίρες για την ενόχλησή τους να διαπραγματευτούν. Μαζί με τους Ορλάνδο και Λουριώτη οι τραπεζίτες του Λονδίνου χρησιμοποίησαν τα χρήματα του δεύτερου δανείου για να κερδοσκοπήσουν στις μετοχές του πρώτου! Από την κερδοσκοπία αυτή οι δύο Έλληνες διαπραγματευτές τσέπωσαν περισσότερες από 42.000 λίρες που τις χρέωσαν στο Κράτος, φανταστείτε τι τσέπωσαν οι τραπεζίτες. Εκτός από αυτά, οι Έλληνες διαπραγματευτές χρέωσαν το κράτος με 6.716 λίρες, 19 σελίνια και 8 πένες ...«ατομικά έξοδα»! Άλλα για το πρώτο δάνειο, άλλα για το δεύτερο!

Τα πολιτικά αποτελέσματα στην Ελλάδα

Τα πολιτικά αποτελέσματα τα περιγράφει εξαιρετικά ο καθηγητής Αν. Ανδρεάδης στο έργο του «Εθνικά δάνεια και ελληνική δημοσία οικονομία» (1925): «Ο δεύτερος εμφύλιος, ο πολύ γενικότερος κι απαισιότερος προεκλήθη υπό της εισροής των ξένων χρημάτων, ήτις καθίστα την εξουσίαν ζηλευτοτέραν...». Έχει δίκιο ο Ανδρεάδης; Η απάντηση βρίσκεται σε ένα μνημείο πολιτικού αμοραλισμού, στην επιστολή του Κωλέττη προς τους Ρουμελιώτες οπλαρχηγούς (διασώζεται στα Απομνημονεύματα του Κ. Δεληγιάννη), με την οποία τους καλούσε να εισβάλλουν στην Πελοπόννησο:

«Οι Μοραίτες λύσσαξαν από τα πολλά πλούτη και σεις τρέχετε αυτού χωρίς ψομί, χωρίς τσαρούχι, χωρίς κάπα καταβασανίζεστε. Τι λοιπόν περιμένετε; Άλλην ευτυχαστέραν περίστασιν δεν θέλει εύρετε ποτέ δια να πλουτίσετε. Τώρα άνοιξαν δια εσάς δύο πηγαί πλούτου, οι λίρες του δανείου και τα λάφυρα του Μορέως! Τι πλέον επιθυμείτε;»

Ο Κωλέττης ήταν αυτός που ήταν, όμως δεν υπήρχαν και πολλοί «αθώοι»: Ο πρώτος που ανταποκρίθηκε ήταν ο Γκούρας, είχε 3.000 άντρες και έπαιρνε «ταίνι» (μισθοδοσία) για 12.000! Ακολούθησαν αυτόν τον δρόμο και οι Γ. Καραϊσκάκης, Κ. Τζαβέλας, Ι. Μακρυγιάννης, Κ. Μπότσαρης, Λ. Βέικος, Χ. Περραιβός, Αν. Ίσκος, Γ. Δράκος κλπ. Πέρασαν στην Πελοπόννησο για να πολεμήσουν τον Κολοκοτρώνη, τον

Νικηταρά, τον Γιατράκο, τον Πλαπούτα που είχαν συμμαχήσει με τον Κ. Δεληγιάννη, τον Αν. Λόντο, τον Αν. Ζαίμη και τους άλλους κοτζαμπάσηδες του Μοριά. Προφανώς δεν υπάρχει «δίκιο» σε καμία πλευρά, την πιο σωστή κουβέντα την είχε πει ο Καραϊσκάκης : «Είμαστε άγγελοι και διάβολοι»! Το μόνο σίγουρο είναι τα καταστροφικά αποτελέσματα τέτοιων «δανείων»!

Οι ξένοι δεν έγλειψαν το μέλι;

Φυσικά δεν έφαγαν μόνο οι Έλληνες, θα λέγαμε μάλιστα πως δεν έφαγαν κυρίως αυτοί. Ο πρόεδρος του Φιλελληνικού Κομιτάτου J. Hume, βουλευτής και οικονομολόγος, και ο γραμματέας J. Bowring, ποιητής, έφαγαν περισσότερες από 35.000 λίρες.

Τα μεγάλα ποσά φαγώθηκαν στις παραγγελίες πολεμικών πλοίων (μας θυμίζει κάτι): Γράφει ο Howe: «750.000 δολάρια στάλθηκαν στις ΗΠΑ για την αγορά φρεγατών. Τελικά, με καθυστέρηση ενός χρόνου ναυπηγήθηκε μόνο μία (σ.σ. η φρεγάτα «Ελλάς») που τη χρέωσαν 300.000 δολάρια. Τα άλλα 450.000 δολάρια καταβροχθίστηκαν από Αμερικανούς πολίτες»! Υπενθύμιση: Ο Howe ήταν Αμερικανός πολίτης και το βιβλίο εκδόθηκε το 1828 στη Νέα Υόρκη!

Αξίζει να σταθούμε ιδιαίτερα στον T. Cochrane που, μαζί με τον R, George, θα παίξει μεγάλο ρόλο στην πορεία της Επανάστασης καθώς η Ελληνική κυβέρνηση θα τον διορίσει «ναύαρχο». Σε συνεννόηση με τον Ricard και τον Ορλάνδο αποφασίζει πως θα «αγωνιστεί υπέρ της Ελλάδος», παίρνοντας αμοιβή 57.000 λίρες, τις 37.000 προκαταβολικά για τα ...κατορθώματα που ΘΑ έκανε! Παρήγγειλε, στα ναυπηγεία του Λονδίνου πέντε ατμοκίνητα πολεμικά. Από αυτά θα φτάσουν, ΜΕΤΑ το τέλος της Επανάστασης στην Ελλάδα μόνο δύο! Ο ίδιος ο Σπ. Τρικούπης υπολογίζει σε 113.000 λίρες τα χρήματα που καταχράστηκαν ο Cochrane και οι Άγγλοι ναυπηγοί, ο Howe μιλά για 160.000 λίρες

Ας θυμηθούμε μετά από όλα αυτά πάλι το άρθρο της «Καθημερινής» που προαναφέραμε: «...αυτοί που διαπραγματεύθηκαν τα δάνεια δεν ήταν ούτε προδότες ούτε ανόητοι, ενώ είχαν τη βοήθεια άξιων φιλελλήνων οικονομικών συμβούλων...». Ανόητοι, σίγουρα, δεν ήταν ούτε οι Έλληνες διαπραγματευτές ούτε οι ξένοι

σύμβουλοί τους. Οι χαρακτηρισμοί «Έλληνες» είναι συζητήσιμοι και «φιλέλληνες» ιλαροί!

Η Αγγλία «εγγυήτρια»

Όσοι υποστηρίζουν πως τα δάνεια αποτέλεσαν «ευλογία» δεν αρνούνται όσα στοιχεία αφορούν κακοδιαχείριση από την Ελληνική πλευρά, αποκρύπτουν φυσικά τις καταχρήσεις ξένων παραγόντων. Τα παρουσιάζουν ως μια απόδειξη της «κακοδαιμονίας» του Ελληνικού κράτους που ήταν, ανέκαθεν, διεφθαρμένο. Η εξήγηση της ύπαρξης διαφθοράς μετατίθεται στη σφαίρα της μεταφυσικής ώστε να αποκρύψουν τη συνειδητή διαδικασία εκμαυλισμού των συνειδήσεων.

Το κυριότερο όμως είναι η αντιστροφή της πολιτικής και διπλωματικής διάστασης. Το αναθεωρητικό ρεύμα επιδιώκει να παρουσιάσει τα δάνεια ως μια οικονομική διαδικασία που γέννησε τη μεταστροφή της Αγγλικής πολιτικής υπέρ της Ελληνικής Επανάστασης. Τα δάνεια, υποστηρίζουν, ακόμα κι αν διαμόρφωσαν ένα καταχρεωμένο κι εξαρτημένο κρατίδιο, μας «έσωσαν» (όπως, ας πούμε, τα «Μνημόνια»). Τα επιχειρήματα αυτά είναι έωλα.

Στην Ελλάδα, η φιλοαγγλική μερίδα ελέγχει την Κυβέρνηση που προέκυψε από την Εθνοσυνέλευση του Άστρους (1823). Ο Μαυροκορδάτος, σε συνεργασία με τους εφοπλιστές της Ύδρας, αποφασίζουν τη σύναψη δανείων αποκλειστικά από την Αγγλία, ώστε να εξοντώσουν τους εσωτερικούς αντιπάλους αλλά και να καταστήσουν την Αγγλία εμπλεκόμενη δύναμη λόγω άμεσων οικονομικών συμφερόντων. Οι Άγγλοι τραπεζίτες εμφανίζονται πρόθυμοι να προβούν σε μια επένδυση πολύ υψηλού ρίσκου.

Είναι προφανές πως όλες αυτές οι διαδικασίες είχαν τη, σιωπηλή, έγκριση και ανοχή της Αγγλικής κυβέρνησης η οποία, φυσικά, επίσημα στήριζε την Οθωμανική Αυτοκρατορία τόσο σε διπλωματικό επίπεδο όσο και έμπρακτα. Δεν είναι καθόλου παράξενο μια υπερδύναμη να μην βάζει όλα τα φρούτα σε ένα καλάθι. Παράξενο, στα όρια της φαιδρότητας, είναι να υποστηρίζεται σοβαρά πως ο Μαυροκορδάτος κι οι Άγγλοι τραπεζίτες έπαιζαν τέτοια παιχνίδια κρυφά ή κόντρα στη θέληση της

ισχυρότερης κυβέρνησης του κόσμου, η οποία «δεν γνώριζε τίποτα για την κατασπατάληση» και μάλιστα άλλαξε πολιτική για 2.800.000 λίρες.

Τα όρια της φαιδρότητας ξεπερνιούνται με την εξήγηση που επιχειρείται να δοθεί, στο ίδιο άρθρο της «Καθημερινής»: «Η σύναψη των δανείων έγινε εφικτή όταν ανέλαβε υπουργός Εξωτερικών στο Ηνωμένο Βασίλειο ο μεγάλος Βρετανός πολιτικός και φιλέλληνας Τζορτζ Κάνινγκ, ο οποίος άλλαξε δραστικά την πολιτική του προκατόχου του Κάσλρεϊ και άναψε το πράσινο φως στο Σίτι του Λονδίνου για τη σύναψη των δανείων...». Η Αγγλία λοιπόν άλλαξε πολιτική επειδή ο μεγάλος Κάνινγκ ήταν ... «φιλέλληνας»! Δεν είναι και η πιο πειστική εξήγηση!

Ο φόβος της ρωσικής αρκούδας

Οι κινήσεις αυτές ήταν γνωστές και στη Ρωσική διπλωματία, η οποία απαντά στις 9 Γενάρη του 1824 με το «σχέδιο των 3 τμημάτων». Το σχέδιο προέβλεπε να επέμβουν οι Δυνάμεις όχι για να καταπνίξουν την Επανάσταση, μα για να αναγνωρίσουν κρατική υπόσταση στους επαναστάτες και να επιβάλλουν την ειρήνευση στην περιοχή. Καθώς ο Σουλτάνος δε θα δεχόταν απόλυτη πολιτική ανεξαρτησία κι οι Έλληνες τον τουρκικό ζυγό, προτείνει να ιδρυθούν 3 ηγεμονίες στα πρότυπα των παραδουνάβιων (σε Θεσσαλία, Βοιωτία κι Αττική η πρώτη, με Ήπειρο και Αιτωλοακαρνανία η δεύτερη και η τελευταία θα περιλαμβάνει Κρήτη και Πελοπόννησο), στις οποίες η Τουρκία θα διατηρούσε την επικυριαρχία.

Το Ρωσικό Σχέδιο απορρίφθηκε από όλες τις πλευρές, όμως είχε μεγάλη πολιτική σημασία καθώς έθετε επί τάπητος την ανάγκη εξεύρεσης κάποιας λύσης στο νότο της Βαλκανικής. Πλέον ξεκινούσε διπλωματικός μαραθώνιος μεταξύ των Δυνάμεων με πολλές παλινωδίες και παράπλευρες κινήσεις για την κατάκτηση στρατηγικών πλεονεκτημάτων. Στο πλαίσιο αυτό πρέπει να ενταχθούν και τα δάνεια.

Σχηματικά θα μπορούσαμε να πούμε πως η Αγγλική πολιτική χωρίζεται σε δύο φάσεις με σημείο καμπής το 1824. Από την απόλυτα εχθρική στάση της πρώτης περιόδου η Αγγλία θα περάσει στη διεκδίκηση του ρόλου της κυρίαρχης δύναμης στη διαδικασία «μεσολάβησης για την εξεύρεση λύσης». Ο καταλύτης για αυτήν την αλλαγή δεν ήταν φυσικά, όπως υποστηρίζουν ο «φιλελληνισμός» και η «λατρεία για

τον πολιτισμό μας», είναι απορίας άξιον πώς αυτή η «λατρεία» ... κοιμόταν ως το 1824. Ο καταλύτης ήταν ο αγώνας του Ελληνικού λαού που διέψευσε τις εκτιμήσεις για μια γρήγορη κατάπνιξη της Επανάστασης.

Το 1824 το «ζορμπαλίκι μιας χούφτας ρέμπελων», όπως είχε αρχικά χαρακτηριστεί η Επανάσταση, παρ' όλες τις δυσκολίες αντέχει. Αυτό είχε οδηγήσει, ειδικά μετά το 1822 στη διαμόρφωση φιλελεύθερου και φιλελληνικού ρεύματος στη Δύση. Προκαλούσε αναστάτωση στην Ανατολική Μεσόγειο και στους εμπορικούς της δρόμους και αποτελούσε απειλή αποσταθεροποίησης του «Μεγάλου Ασθενή», της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Όλα αυτά διαμόρφωναν προϋποθέσεις παρέμβασης της Ρωσίας στην περιοχή. Αυτός ήταν ο μεγάλος φόβος της Αγγλίας και γι αυτό προχώρησε στην υπογραφή του πρωτόκολλου της Πετρούπολης με τη Ρωσία, το 1826, και φυσικά στη Συνθήκη του Λονδίνου το 1827 που επηρέασε αποφασιστικά την τύχη του Ελληνικού ζητήματος.

Τον στόχο της Αγγλικής πολιτικής τον περιγράφει ξεκάθαρα ο υπουργός εξωτερικών Ντόντλεϊ στην απόρρητη *notam* προς τον πρεσβευτή της Αγγλίας στην Κωνσταντινούπολη Στράτφορντ Κάννιγκ: «Η Πύλη πρέπει να γινώσκη τα αισθήματα ών εμπορούνται προς αυτήν η Αγγλία κι η Γαλλία. Φρόνιμος πολιτική απαιτεί την αποκατάστασιν των σχέσεων μεταξύ Τουρκίας και των δύο μνημονευθεισών Δυνάμεων αίτινες θα δυνηθώσι να απομακρύνωσιν πάντα κίνδυνον δυνάμενον να προέλθη εκ των φιλοδόξων σχεδίων της Τρίτης Δυνάμεως (σ.σ. εννοεί φυσικά τη Ρωσία).»

«Ευτυχώς που έγινε το Ναβαρίνο»

Η τελευταία γραμμή άμυνας του αναθεωρητικού ρεύματος είναι η ναυμαχία του Ναβαρίνου. «Ακόμη, όμως, και εάν οι Έλληνες είχαν κάνει την καλύτερη δυνατή χρήση των δανείων, η Ιστορία απέδειξε ότι η απελευθέρωση της Ελλάδος χρειάστηκε τη Ναυμαχία στο Ναβαρίνο». Πρόκειται για ξεκάθαρη διαστρέβλωση. Η Ελληνική Επανάσταση, ακόμα και με δεδομένη την κακοδιαχείριση των δανείων και την εχθρική στάση όλων των Δυνάμεων είχε προκαλέσει μέγα διεθνές θέμα, είχε οξύνει τις αντιθέσεις μεταξύ των Δυνάμεων. Ήταν προφανές πως δεν μπορούσε να αγνοηθεί.

Πάνω από όλα, αυτό που συνειδητά αποκρύπτεται είναι πως την ίδια περίοδο, σε δύο περιπτώσεις οι Επαναστάτες έφτασαν πολύ κοντά στο να πετύχουν την αποφασιστική στρατιωτική νίκη που θα διαμόρφωνε τετελεσμένα: Την άνοιξη του 1826 στο Μεσολόγγι και τον επόμενο χρόνο στην Αττική με την επική εκστρατεία του Καραϊσκάκη. Και στις δύο περιπτώσεις, συνειδητά και σχεδιασμένα, η Αγγλία και τα πολιτικά φερέφωνα της στην Ελλάδα υπονόμισαν τη δυνατότητα αυτή. Το Μεσολόγγι αφέθηκε σκόπιμα να πέσει από την πείνα, ακριβώς λίγους μήνες μετά τη σύναψη των «σωτήριων» δανείων η «Ελληνική» κυβέρνηση δεν διέθεσε ούτε ένα γρόσι για να το εφοδιάσει. Την επόμενη χρονιά δολοφόνησαν τον Καραϊσκάκη και με αρχιστράτηγο τον George και ναύαρχο τον Cochrane οδήγησαν στην καταστροφή του Αναλάτου. Ο στόχος φαινόταν να επιτυγχάνεται: Η Ελλάδα προτεκτοράτο με εδάφη μόνο την Πελοπόννησο και λίγα νησιά, ναυτική βάση των Άγγλων και εμπόδιο στους Ρώσους.

Η απρόσμενη ναυμαχία του Ναβαρίνου ήταν εξέλιξη πέρα κι έξω από τον Αγγλικό σχεδιασμό. Μετά τη ναυμαχία αφαίρεσαν την αρχηγία του Αγγλικού στόλου της Μεσογείου από τον Κόδριγκτον και τον παρέπεμψαν σε ναυτοδικείο. Στον Βασιλικό Λόγο στη Βουλή των Κοινοτήτων, τον Μάρτη του 1828 αναφέρεται: «Η Α.Μ. καίπερ εκτιμώσα την ανδρείαν των συμμαχικών στόλων, οικτίρει την σύγκρουσιν αυτών προς στόλον φιλικόν.»

Αποκρύπτεται ακόμη πως μετά το Ναβαρίνο, ο σουλτάνος Μαχμούτ, με την ενθάρρυνση της Αγγλίας, αρνήθηκε να συμβιβαστεί. Το μόνο που δεχόταν ήταν να παράσχει αμνηστία στους Επαναστάτες και «χάριζε τα δοσίματα από το 1821 ως το 1829»! Τότε μόνο υποχώρησε, όταν ξέσπασε ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος του 1828 κι ο στρατηγός Ντίβιτς έφτασε έξω από την Κωνσταντινούπολη, επιβάλλοντας την υπογραφή της συνθήκης της Αδριανούπολης στις 14 Σεπτέμβρη του 1829. Η καλύτερη μαρτυρία για την καταλυτική σημασία της συνθήκης αυτής είναι του πρωθυπουργού της Αγγλίας Γ. Γλάδστον: «το 10ον άρθρον της συνθήκης της Αδριανουπόλεως αποτελεί το διεθνές συμβόλαιον της υπάρξεως της Ελλάδος ως κράτους ανεξάρτητου».

Σε ανταπόκρισή του που δημοσιεύτηκε στην «New York Tribune», στις 21 Απρίλη 1853 ο Κ. Μαρξ γράφει: «Ποιος έκρινε την έκβαση του αγώνα των Ελλήνων; Ούτε οι

συνωμοσίες του Αλή, ούτε οι ναυμαχία του Ναβαρίνου, ούτε ο Γαλλικός στρατός ούτε τα Πρωτόκολλα στο Λονδίνο αλλά ο Ντίβιτς επικεφαλής του Ρωσικού στρατού...».

Τον Ντίβιτς ο Τσάρος τον ονόμασε «Ζαβαλκάνσκι» (Υπερβαλκάνιο), τον Κόδριγκτον οι Άγγλοι τον πέρασαν Ναυτοδικείο.

Επίλογος

Αν αλλάξει κανείς ονόματα και χρονολογίες είναι πιθανόν να μπερδευτεί. Δάνεια από το εξωτερικό που οι κυρίαρχες φωνές τα χαρακτηρίζουν «ευλογία», λεφτά που «μαζί τα φάγαμε» γιατί εμείς οι Έλληνες «έχουμε τη διαφθορά στο DNA μας», ατελείωτο φαγοπότι στα εξοπλιστικά προγράμματα, ξενόδουλες κυβερνήσεις πόνια στη διεθνή σκακιέρα, διαχρονικοί «Ορλάνδοι». Όλα αυτά χτυπημένα στο μίξερ μαζί με «πολιτισμένους Ευρωπαίους θαμπωμένους από τη λάμψη του Παρθενώνα» που μας προσφέρουν «πρωτοφανή στήριξη»! Σαν να μην πέρασε μια μέρα...

Αυτή ακριβώς η διαπίστωση οδηγεί «ακαδημαϊκούς» να αποτινάσσουν κάθε ίχνος επιστημοσύνης (ενίοτε και σοβαρότητας) προκειμένου να ακολουθήσουν τη γνωστή, αντίστροφη διαδρομή της αστικής ιστοριογραφίας: Κόβουν και ράβουν την ιστορία με κριτήριο τις σύγχρονες πολιτικές συνθήκες και το αποτέλεσμα το αξιοποιούν ως ιδεολογικό όπλο για τη δικαιολόγηση των σημερινών πολιτικών επιλογών όπως τα Μνημόνια ή την εξάρτηση από τη Δύση. Εξόχως φαιδρή κι η εμμονή να αναδειχθεί ως «σωτήρας» η Δύση και να αποσιωπηθεί ο όποιος ρόλος της Ρωσίας. Της Ρωσίας, όχι της Σοβιετικής Ένωσης, εδώ δεν έχουμε το «φάντασμα του κομμουνισμού», ο Ντίβιτς δεν ήταν ο Ζούκοφ. Φαιδρή αλλά εξηγήσιμη με όρους σύγχρονων γεωπολιτικών αντιθέσεων.

Και το κυριότερο, έχουν στόχο τον εξοβελισμό κάθε συζήτησης για τον ρόλο του λαϊκού παράγοντα, τον εξοβελισμό ακόμα και της λέξης «Επανάσταση»! Μας έσωσαν οι Άγγλοι, οι Γάλλοι, οι τραπεζίτες, οι φωτισμένοι πολιτικοί, οι Έλληνες της διασποράς κι όποιος άλλος εκτός... εκτός από αυτούς που πολεμούσαν 8 χρόνια, εκτός από τους 200.000 νεκρούς, εκτός τελικά από της Επανάσταση. Ευτυχώς για

μας, δυστυχώς για αυτούς η ιστορική αλήθεια είναι αμείλικτη, αρκεί να φτάνει στην κοινωνία.

Βιβλιογραφία

- Ανδρεάδη Αν. «Εθνικά δάνεια και ελληνική δημοσία οικονομία»
- Γκόρντον Τ. «Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης»
- Δεληγιάννη Κ. «Απομνημονεύματα»
- Καρολίδη Π. «Σύγχρονος ιστορία των Ελλήνων και των λοιπών λαών της Ανατολής»
- Κορδάτου Γ. «Κοινωνική σημασία της Ελληνικής Επανάστασης»
- Κυριακίδη Επ. «Ιστορία του σύγχρονου Ελληνισμού»
- Λούντ Κ. «Λόρδος Κόχραν»
- Μαρξ Κ. – Ένγκελς Φρ. «Η Ελλάδα, η Τουρκία και το Ανατολικό Ζήτημα»
- Μέντελσον Μ. «Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως»
- Ορφανού Γ. «Η Ρωσία και η Ελληνική Επανάσταση»
- Πρόκες – Όστεν Αν. «Ιστορία της Επαναστάσεως των Ελλήνων»
- Σβορώνου Ν. «Επισκόπηση της νεοελληνικής Ιστορίας»
- Σιμόπουλου Κ. «Πώς είδαν οι ξένοι την Ελλάδα του '21»
- Σπηλιάδη Ν. «Απομνημονεύματα»
- Ρωμαίου Γ. ««Η Ελλάδα των δανείων και των χρεοκοπιών»
- Τρικούπη Σπ. «Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως»
- Φίνλεϋ Γ. «Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως»
- Φωτιάδη Δ. «Κανάρης»
- Χόου Σ. «Ιστορικό σκιαγράφημα της Ελληνικής Επανάστασης»

Δημοσιευμένο στις 24 Σεπτεμβρίου 2020 στο <https://www.kommon.gr/istoria/>